

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great
Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

PUDUNGWANA 2021

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 80

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 8.

KAROLO YA A: MOQOQO

POTSO YA 1

1.1 Maemo a lelapa la heno ha a laole bokamoso ba hao.

Mohlalobuwa a hlalose/ phethe kamoo lelapa la habo le leng kateng ho latela maemo a bophelo. E ka ba lelapa le ruileng kapa le futsanehileng.

- A bontshe hore borui kapa bofutsana ha bo bolele hore e tla ba mofutsana kapa morui.
- Ho hlake moqoqong wa hae hore bokamoso bo tobane le yena mme o lokela ho itokisetša bona ho sa kgathalletsehe maemo a lelapa a mo potapotileng.

[40]

1.2 La tla la ba monate leo leeto!

Mohlalobuwa a phete/hlalose ka leeto leo le hore hobaneng a re le bile monate.

- A hlalose diketsahalo tsa letsatsi leo tse entseng hore leeto leo le ikgethe.
- Maikutlo ka leeto le diketsahalo tsa letsatsi leo a hlake moqoqong wa mohlalobuwa.

[40]

1.3 Ke na le toro.

Mohlalobuwa a hlalose/phete toro eo a nang le yona. E ka ba moelelo o patehileng kapa moelelo o totobetseng wa toro.

- Ho hlake moqoqong hore toro ke ya moelelo o patehileng kapa o totobetseng.
- Dintlha tse tshehetsang toro di hlakise hantle lebaka la toro eo.
- Mohlalobuwa a bontshe mokgwa oo a hodisang ho le etsa bonnete ba hore toro ena e a phethahala kapa hobaneng ha toro ena e mo tshwenya.

[40]

1.4 Lekunutu leo ke lokelang ho le boloka.

- Moithuti a phete/hlalosa ka lekunutu leo a lokelang ho le boloka.
- A hlalose/phete hore ho tšile jwang a be le lekunutu leo.
- A fane ka mabaka a hore hobaneng a batla ho boloka lekunutu, ditlamorao tsa lekunutu mme ka nako e nngwe a ka fana ka nako eo a tlang ho le phatlalatsa ho eo a reng ha a a lokela ho le tseba ha jwale.

[40]

1.5.1 – **Ditshwantsho**

1.5.4

Dikahare tsa moqoqo di laolwa ke mehopolo ya sehlooho ya boiqapelo ba mohlalobuwa ka mong. Moqoqo o ngolwa ka lehlakore lefe kapa lefe.

[40]

MATSHWAO OHLE A KAROLO ENA:

40

KAROLO YA A: RUBURIKI YA TATAISO YA HO TSHWAYA MOQOQO (MATSHWAO A 40) – SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)**ELA HLOKO:** Matshwao a 0-40 a abilwe ho ya ka ditlhaloso tse arotsweng ka dikgato tse 5.

Lekgetheng la pele, tlhaloso ya boiphihlelo e arotswa HABEDI ho hlalisa boemo bo hodimo le bo tlase; boemo bo bong le bo bong bo na le tlhaloso ya bona.

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO Nehelano ya sehlooho: tlhophiso ya mehopolo le dintlha, kelohlolo ya baamohedi ba ditaba, maikemisetsa le maemo.	22-24 -Nehelano e babatsehang ho feta tebello e tlwaelehileng -Mehopolo e bontshang bohale, e phepetsang monahano, ebile e sutsitse -O hlophisitswe le ho hokelwa ka boqhetseke, ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo	18 -Nehelano e ntle haholo -Mehopolo ke e loketseng ebile e kgahlisa ka botlalo le bopaki ba nehelano e butswitseng -O hlophisitswe le ho hokelwa hantle haholo ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo	12-16 -Nehelano e kgotsofatsang -Mehopolo e momahane le ho kgodisa ka tsela e amohelhang -O hlophisitswe le ho momahana ka tsela e amohelhang ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo.	7-11 -Nehelano e momahane mona le mane -Mehopolo ke e sa hlakang ebile e se ya boiqapelo -Ho na le bopaki bo fokolang ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi	0-6 -Nehelano e tswile lekoteng hohang -Mehopolo ke e sa tsepamang, e dubakaneng -Ha e utlwahale mme mehopolo e a phetakakwa -Ha e a hlophiswa le hona ho hokeleha.
Matshwao a 24	19-21 -Nehelano e tswileng matsoho leha e haellwa ke matshwao a boqhetseke ba moqogo o babatsehang -Mehopolo e sutsitseng ebile e bontsha boiphihlelo bo hodimo -O hlophisitswe le ho hokelwa ka bonono ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo	17 -Nehelano e radilwe hantle -Mehopolo ke e loketseng, mme e thahasellisang -O hlophisitswe le ho hokelwa hantle ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo			
	10-12 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo ka tsela e babatsehang -Tshebediso ya puo e bontsha boitshepo mme e tswile matsoho -Sehalo se kgahlisang ebile se le matla -O batla o hloka diphoso tsa melao ya puo le tsa mopeleto -O radilwe ka boqhetseke bo hlolang	8-9 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo ka botlalo -Tshebediso ya puo e matla mme ho sebedisitswe sehalo se loketseng boholo ba nako -Boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa melao ya puo le mopeleto -O radilwe hantle haholo	6-7 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -Tshebediso ya puo ke e lokileng bakeng sa ho fetisa moelelo -Puo ya bonono e sebedisitswe ho matlafatsa dikahare	4-5 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela sepheo, baamohedi ba ditaba hammoho le maemo -Tshebediso ya puo ke ya motheo feela -Sehalo le kgetho ya mantswa ke tse sa lokelang -Tlotlontswe e haellang haholo	0-3 -Tshebediso ya puo ha e utlwisisehe -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo -Tlotlontswe e haellang ho feta tekanyo hoo nehelano e sa utlwisiseheng
Matshwao a 12					
SEBOPEHO Makgetha a tema: popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang.	4 -Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehang -Dintlha tse phethahetseng ka botlalo -Dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e babatsehang	3 -Kgodiso ya dintlha ke e utlwisisehang, mme e hodisang sehlooho -O momahane -Dipolelo le diratswana di a utlwisisehang ebile di tswakilwe	2 -Dintlha tse loketseng di a hodiswa -Dipolelo le diratswana di bopilwe hantle -Moqogo o na le moelelo	1 -Dintlha tse itseng di a utlwahala -Dipolelo le diratswana di na le diphoso -Moqogo o ntse o na le moelelo o itseng	0 -Dintlha tse hlokehang di a haella -Dipolelo le diratswana di fosahetse -Moqogo ha o na moelelo
Matshwao a 4					
MATSHWAO	33-40	28-30	20-25	12-17	0-9

Makgetha a ho lekanyetsa	Matshwao	Senotlolo
Dikahare/Moralo	24	DM =
Puo/Setaele/Ho hlaola diphoso	12	PSH =
Sebopeho	4	Seb =
Matshwao ohle	40	

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE

POTSO YA 2

2.1 LENGOLO LA SETSWALLE

Mohlalobuwa a hlalose seo titjhere e ileng ya mo etsetsa sona hore a bone ho hloka hore a e lebohe.

Sebopeho

- Aterese ya mongodi e ngolwe hodimo letsohong le letona, mme e ngolwe ka sebopeho sa boloko;
- Ho se sebediswe matshwao a puo, ntle le ha ho na le dikgutsufatso;
- Tlasa aterese ho tlole mola ebe ho ngolwa mohla oo lengolo le ngolwang ka ona;
- Ho latele tumedisano (e bontshe kamano le ya ngollwang, ho hlake hore ke titjhere), ha ho letshwao la puo le sebediswang;
- Mmele o ngolwe ka diratswana: ho be le selelekela, mme ho latele diratswana tse ding tse jereng ditaba;
- Sepheo sa ho ngola se utlwahale (ho leboha ka thuso eo a e fumaneng).
- Qetello e be e kgutshwane, mme e phethele ditaba ka tsela e utlwahalang ho itshetlehlwe feela kamanong ya mongollwa le ya ngolang.

[20]

2.2 LENGOLO LA SEMMUSO

Mohlalobuwa a ngolle mosuwehlooho lengolo ho ba thoholetsa ka tlhola ya bona tlhodisanong ya mmiso provenseng ya bona. Mohlalobuwa a hlakise mofuta wa mmiso o neng o binwa ha sekolo se tla hlola.

Sebopeho

- Lengolo lena le na le aterese tse pedi (ya mongodi le ya mongollwa);
- Aterese ya mongodi e ngolwe hodimo ka letsohong le letona, e ngolwe ka sebopeho sa boloko;
- Tlasa aterese ya mongodi ho tlole mola ebe ho ngolwa mohla oo lengolo le ngolwang ka wona;
- Ho se sebediswe matshwao a puo, ntle le ha ho na le dikgutsufatso;
- Aterese ya mongollwa e ngolwe ka letsohong le letshehadi haufi le mola, mme ho qalwe ka maemo a motho eo (j.k. Mosuwehlooho)
- Ho latele sehlooho se totobatsang sepheo sa ho ngola;
- Sehella sehlooho haeba o ngotse ka ditlhaku tse nyane athe ha o ngotse tse kgolo ha ho hloka hore;
- Selelekela se totobatse sepheo sa ho ngola;
- Ebe ho latela mmele o hlalishwang ka diratswana;
- Phethelo, ka hodima lebitso la mongodi tekana.

[20]

2.3 PUO

Dikahare di hlakise puo dipakeng tsa mohlalobuwa le baahi ba motse. Puo e be mabapi le poloko ya metsi. Mekgwa ya ho boloka metsi e hlake puong e etswang. Maano a tla sebediswa ho totobatswa puo.

Ho elwe tlhoko tse latelang puo e etswang:

- Ho sebediswe puo e loketseng baamohedi ba ditaba le maemo.
- Dipolelo e be tse kgutshwane tse tsepameng, mme di ka nna tsa tswaka metlae, diqotso kapa dipolelo tsa bonono ho natefisa le ho bontsha bohlokwa ba polokeho ya metsi.
- Puo e behwang e phalle ha monate le ho tiisa bohlokwa ba ho boloka metsi.

[20]

2.4 TEKLOBOTJHA

Mohlalobuwa o lokela ho hlahisa maikutlo a buka eo a e lekolang. A bontshe botle ba hore buka eo e ka aha babadi kapa ya ba eletsa ka tsela e sa nepahalang. A fane ka mabaka a hore hobaneng a realo.

- E ngolwa ho hlaha ntlhakemong ya mongodi;
- Ntlhakemo ya mongodi e hlahisa mahlakore a mabedi;
- Hangata ho sebediswa dipolelo tse ho lekgethe lekwale ;
- Pheletsong ho hlahiswa maikutlo a ahlolang hodima seo ho ngolwang ka sona, mme le dikgothaletso (ditshisinyo) di ka kenyelletswa.

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 20

KAROLO YA C: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE KGUTSHWANE

POTSO YA 3

3.1 DITAELO

- Mohlabuwa a lotomanye disebediswa, mehato le mokgwa wa ho etsa sehlahiswa (sendwitjhi).
- Ditaello di lokela ho ngolwa di le ho sekaotaelo temekisong ya tumelo.
- Tatellano e nepahetseng ke ya bohlokwa.
- Bua ka mokgwa o tshwanetsweng ho latelwa nakong eo ho etswang sendwitjhi.
- Puo e hlakileng e bile e otlohlile le sehlo se tsamaellanang le mofuta ona wa tema di lokela ho sebediswa.

[20]

3.2 PHOUSERARA

Mohlalobuwa o lokela ho totobatsa hore o memela baahi mminong wa mofuta ofe. A bolele mofuta ya dihlopha kapa sebini se tla bina.

- Phousetara e phatlalatsa molaetsa, mme e boele e memele batho ho se phatlalatswang.
- E ba le sehlooho se totobetseng, se ngotsweng ka ditlhaku tse kgolo;
- Molaetsa kapa ditaba tsa yona, di ngolwa ka mongolo o moholo, o hohelang batho.
- Molaetsa wa yona o fupara dintlha tse latelang:
 - Sebaka seo ho tla tshwarelwa kopano.
 - Mohla/Letsatsi la mmiso.
 - Nako.
 - Tjhelete ya ho kena haeba ho tla lefuwa.

[20]

3.3 DAYARI

Mohlalobuwa o lokela ho ngola diketsahalo tsa letsatsi ka leng, tsa moo a etsetseng teng. A ka boela a bua ka batho le tsohle tse mo makaditseng le tse mo thabisitseng ho ya ka tlhahlamano ya matsatsi.

- Bukana eo ho yona motho a ngolang diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi;
- Hangata e ngolwa e le rekoto ya boikgopotso ya motho;
- E ka ngolwa ka puommui;
- O lokela ho hlalisa mohla;
- Puo ke e bonolo.

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 20
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80

**KAROLO YA B & C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO E TELELE LE E KGUTSHWANE (MATSHWAO A 20)
SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)**

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlelo e babatsehang	Phihlelo e supang bokgoni	Phihlelo e mahareng	Phihlelo ya motheo feela	Phihlelo e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO -Nehelano ya sehlooho le mehopollo; - Tlhophiso ya mehopollo; - Kelohlolo ya baamohedi ba ditaba, maikemisetso le maemo. Matshwao a 12	10-12 -Nehelano e babatsehang haholo ho feta ditebello tse tlwaelehileng - Mehopollo e matla, e butswitseng -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta wa tema -Mosebetsi o tsepame -Mehopollo le dikahare di momahane -Nehelano e manollotswe ka boqhetsake mme dintlha tsohle di tshhehetsa sehlooho -Sebopeho ke se nepahetseng ka botlalo	8-9 -Nehelano e ntle haholo, e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta wa tema -Nehelano e tsepame - ha e kgere -Mehopollo le dikahare di momahane, mme di manollotswe hantle haholo ka dintlha tse tshhehetsang sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa haholo	6-7 -Nehelano e lekaneng, e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta wa tema -Nehelano ha e a tsepama ka ho phethahala – ho na le ho kgera ho itseng -Mehopollo le dikahare di na le momahano e lekaneng feela -Ke dintlha tse itseng feela tse tshhehetsang sehlooho -Ka kakaretso, sebopeho se nepahetse leha se na le diphoso tse itseng	4-5 -Nehelano ya motheo e bontshang tsebo e itseng ya makgetha a mofuta wa tema -Mosebetsi o na le tsepamo e itseng empa o a kgera -Ha se ka dinako tsohle mehopollo le dikahare di momahaneng - Sehlooho se tshhehetswa ke dintlha tse mmalwa -Melao ya sebopeho e sebedisitswe ka bohloka bo bohlo -Kgaello e itseng ya tsa bohlokwa	0-3 -Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Moelelo o nyotobetse ke ho kgera ho hoholo -Mehopollo le dikahare ha di na momahano -Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshhehetsang sehlooho -Ha ho boiteko ba ho sebedisa melao ya sebopeho
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO - Sehalo, rejistara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswe, matshwao a ho bala le mopeleto matshwao a 8 MATSHWAO	7-8 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo ka ho fetisisa -Melao ya puo e nepahetse ka botlalo ebile nehelano e bopehile hantle -E batla e se na diphoso	5-6 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo ka botlalo -Ka kakaretso, melao ya puo e nepahetse ebile e bopehile hantle -Tlotlontswe e ntle haholo -Mosebetsi boholo ha o na diphoso.	4 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o na le diphoso tse itseng tsa melao ya puo; -Tlotlontswe e lekaneng -Diphoso ha di nyotobetse moelelo.	3 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo ka botlalo -Tshebediso ya puo e fosahetse ebile e tletse diphoso tse ngata -Tlotlontswe e haellang -Moelelo o nyotobetse	0-2 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o tletse diphoso mme o dubakane -Tlotlontswe ha e a lokela sepheo -Moelelo o nyotobetse haholo
	17-20	13-15	10-11	7-8	0-5

SENOTLOLO SA HO ABA MATSHWAO:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	12	DMS =
Puo le Setaele le ho Hlaola diphoso	8	PSH =
Matshwao ohle	20	